

კრიპტოვალუტის აღრიცხვის საკითხები ფასს-ის მიხედვით

ნელი სესაძე

*ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი – სეუ*

Neli Sesadze

*Doctor of Economics, Associated Professor
Georgian National University (SEU)*

ნინო გრიგოლაია

*ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი
ალტე უნივერსიტეტი*

Nino Grigolaia

Doctor of Economics, Professor

Alte University

Ninini67@mail.ru

CRYPTOCURRENCY ACCOUNTING ISSUES ACCORDING TO IFRS

Abstract

Cryptocurrency belongs to the category of digital money, the distribution of which is associated with computers integrated into a single system, and their special software, which issues this type of currency through a cryptographic mathematical „algorithm“. It does not depend on central regulatory authorities

The rate of distribution of cryptocurrencies today is overwhelming. The capitalization of cryptocurrencies (that is, the number of issued units of cryptocurrencies multiplied by the market value) in October 2016 more than doubled compared to 2015 and reached \$10.6 billion, and in 2019 reached \$19 billion.

In this article, we will look at the peculiarities of accounting for cryptocurrency in accordance with the recommendations for accounting for cryptocurrency presented by the Financial Reporting Interpretations Committee in 2019.

Keywords: Cryptocurrency, Balance Sheet, Capitalization.

* * *

ფულმა წარმოშობის დღიდან მნიშვნელოვანი ევოლუცია განიცადა. ელექტრონულმა ფულმა ანგარიშსწორებაში ისეთივე რევოლუცია მოახდინა, როგორც ქაღალდის ფულმა. ინფორმაციულ ტექნოლოგიებში პროგრესული ცვლილებები იძლევა იმის გარანტიას, რომ მომავალი ეკუთვნის ელექტრონულ ფულს. ციფრული ფულის ფორმატი შეიძლება წარმოვადგინოთ რეგულირებადი და არარეგულირებადი ფულის სახით. ელექტრონული ფული რეგულირებადი ფულია. მისი მახასიათებლებია: წარმოადგენს მოთხოვნას მისი გამომშვების მიმართ; ინახება ელექტრონულად; გამომშვებელი ფული მიღებულ ფულის რაოდენობის ეკვივალენტურია. მას ფულად აღიარებს არამართო გამომშვები, არამედ სხვა პირებიც. რაც შეეხება ვირტუალურ ვალუტას, იგი მისი შემქმნელების მიერ კონტროლდება და ვირტუალური საზოგადოების მიერ არის აღიარებული. მას ევროპის ცენტრალური ბანკი კრიპტოვალუტას, ციფრულ ან ვირტუალურ ვალუტას უწოდებს და შემდეგნაირად ახასიათებს:

- დეცენტრალიზებულია – ანუ მისი გამომშვება არ ხდება ცენტრალური ბანკის ან ანალოგიური ორგანოს მიერ;
- მათი გათვალისწინება ხდება განმანაწილებელ რეესტრში – ამ ვალუტაში ყველა ოპერაცია რეგისტრირდება ერთ რეესტრში ე.წ. „ბლოკჩეინში“ და თითოეულ მომხმარებელს გააჩნია რეესტრის საკუთარი ეგზემპლარი;
- უსაფრთხოების და თაღლითობის აღკვეთის მიზნით, გამოიყენება კრიპტოგრაფია – რათა შემოწმდეს ოპერაციების სისწორე, თითოეული ნამდვილი ოპერაცია დასტურდება ციფრული ხელმოწერით ან ხეშით. (European central Bank Virtual Currency Schemes, 2013)

კრიპტოვალუტის პოპულარიზაციას ხელი მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების მიერ გაცვლის საშუალებად ვალუტის ოფიციალურმა აღიარებამ შეუწყო. 2017 წლისათვის

იგი აღიარა იაპონიამ, ხოლო ზოგიერთი ქვეყნის უნივერსიტეტმა კრიპტოვალუტის სასწავლო კურსი პროგრამაში შეიტანა.

დღეისათვის მის პოპულარობაზე მეტყველებს ბიტკოინის მზარდი კურსიც. მან მაღალ ნიშნულს მიაღწია 2020 წლის დასაწყისისათვის (თითქმის 9000 დოლარი), (პერიოდულად ადგილი ჰქონდა კურსის შემცირებასაც – \$6540, 18 დეკემბერი 2019 წ. და \$6870, 3 იანვარი 2020 წ.), რაც თვალნათლად ჩანს მოცემულ დიაგრამაზე. 2020 წლის 24 ნოემბრის მდგომარეობით, მისი კურსი გაუტოლდა 18 336,50 აშშ დოლარს.

ნახ. 1: ბიტკოინის კურსის ცვლილებების გრაფიკი 2020 წლის მაისი – 2020 წლის ნოემბერი.

წყარო: <https://www.fxclub.org/markets/crypto/bitcoin/>

კრიპტოვალუტის პოპულარობის მიუხედავად, დღეისთვის ბუღალტრული აღრიცხვის საკითხების უმრავლესობა გადაუჭრელი და მოუგვარებელი რჩება.

2019 წელს ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების ინტერპრეტაციების კომიტეტმა გააკეთა კრიპტოვალუტის აღრიცხვის შესახებ განმარტებები, რომელთა მიხედვითაც, კრიპტოვალუტის სავაჭრო მიზნით ფლობის შემთხვევაში, შესაძლებელია, გამოყენებულ იქნას ფასს (ბასს) 2 – „მარაგები“, ხოლო სხვა შემთხვევაში კი ფასს (ბასს) 38 „არამატერიალური აქტივები“¹.

კომიტეტმა განიხილა აგრეთვე კრიპტოვალუტის შესაბამისობის საკითხი ფინანსურ აქტივებთან. ბასს 32. მე-11 პუნქტის მიხედვით, ფინანსური აქტივი ნებისმიერი აქ-

¹ წყარო: <https://www.ifrs.org/-/media/feature/supporting-implementation/agenda-decisions/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019>

ტივია, როგორცაა ფულადი სახსრები, სხვა საწარმოს წილობრივი ინსტრუმენტები, საწარმოს სახელშეკრულებო უფლება (სხვა საწარმოსაგან მიიღოს ფული ან სხვა ფინანსური აქტივი ან მისთვის პოტენციურად ხელსაყრელი პირობებით სხვა საწარმოს გაუცვალოს ფინანსური აქტივები ან ვალდებულებები).

ფინანსური ინსტრუმენტის განმსაზღვრელი ნიშანია ხელშეკრულება, რომელიც წარმოშობს როგორც ერთი საწარმოს ფინანსურ აქტივს, ასევე, მეორე საწარმოს ფინანსურ ვალდებულებას ან წილობრივ ინსტრუმენტს. კრიპტოვალუტა არ არის ფინანსური ინსტრუმენტი, რადგან იგი არ წარმოადგენს ხელშეკრულებას. ამავე დროს, არც ფინანსური აქტივია, რადგან იგი არ წარმოადგენს ფულს. იგი არც სხვა საწარმოს წილობრივი ინსტრუმენტია. კრიპტოვალუტის ფლობის შემთხვევაში არ წარმოიშობა ფულადი სახსრების, ან სხვა ფინანსური აქტივის მიღების ხელშეკრულებით გათვალისწინებული უფლება, რადგან არც ხელშეკრულებაა და არც კონტრაგენტია ხელშეკრულებით.

კრიპტოვალუტა არ წარმოადგენს საბრუნავ აქტივს, კერძოდ კი ფულად საშუალებებს და ფულის ეკვივალენტს. ბასს 7 „ფულადი ნაკადების ანგარიშგების თანახმად, ფულადი სახსრების ეკვივალენტები არის მოკლევადიანი, მაღალლიკვიდური ინვესტიციები, რომელიც დაუბრკოლებლად გადაიცვლება ნაღდი ფულის წინასწარ ცნობილ რაოდენობაზე, მათი ღირებულების შეცვლის რისკი უმნიშვნელოა. კრიპტოვალუტა არ მიეკუთვნება ამ კატეგორიას, სულ მცირე, მისი მაღალი ცვალებადი ხასიათის და არათიზიკური ფორმის გამო (ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტი 7. ფულადი ნაკადების ანგარიშგება.).

კრიპტოვალუტა აქტივია, რადგან ფასს-ის კონცეპტუალური საფუძვლების მიხედვით, აქტივის განმარტებას აკმაყოფილებს (ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლები, 2010). კრიპტოვალუტა შეესაბამება არამატერიალური აქტივის განსაზღვრებას (ფასს 38 „არამატერიალური აქტივები“).

ფასს 38-ის მიხედვით, არამატერიალური აქტივი იდენტიფიცირებადი, არაფულადი აქტივია ფიზიკური ფორმის გარეშე. აქტივი აკმაყოფილებს იდენტიფიცირებადობის კრიტერიუმს, როცა ის: განცალკევებადია, ან წარმოიქმნება სახელშეკრულებო ან სხვა იურიდიული უფლებებით. კრიპტოვალუტასაც არ გააჩნია ფიზიკური ფორმა და არის არამონეტარული აქტივი.

რაც შეეხება აღიარების პირველ კრიტერიუმს, კრიპტოვალუტა შეიძლება გაიყიდოს. იგი განცალკევებადია, ამიტომ იდენტიფიცირებადია და შეესაბამება არამა-

ტერიალური აქტივის განსაზღვრებას. აქტივის იდენტიფიცირებადობის მეორე კრიტერიუმი არ შეესაბამება კრიპტოვალუტას, რადგან არ წარმოიქმნება სახელშეკრულებო და არც სხვა იურიდიული უფლებებით.

აქტივის შექმნის შემდეგ მისი აღრიცხვისათვის ინტერპრეტაციების კომიტეტი გვთავაზობს ორ მოდელს; თვითღირებულების მოდელს და გადაფასების მოდელს.

აღრიცხვის თვითღირებულების მოდელი (Cost model). კრიპტოვალუტა უნდა შეფასდეს თავდაპირველი ღირებულებით დაგროვილი ცვეთის და გაუფასურების ზარალის გამოკლების შედეგად მიღებული თანხით. (ბასს 38:74). ეს მიდგომა სრულიად განხორციელებადია. კრიპტოვალუტას ამორტიზაცია არ დაერიცხება, რადგან მას გააჩნია განუსაზღვრელი სასარგებლო მომსახურების ვადა. ამასთან, კრიპტოვალუტის სამართლიანი ღირებულების შემცირების დროს გასათვალისწინებელი ხდება მისი გაუფასურების ზარალი.

აქ შესაძლოა, სხვა პრობლემაც წარმოიშვას: თუ სამართლიანი ღირებულება აღემატება მის თავდაპირველ ღირებულებას, თვითღირებულების მოდელის პირობებში შეუძლებელი გახდება მისი აღიარება. ზოგადად, ეს მოდელი შესაფერისი არ არის კაპიტალის ღირებულების ზრდის მიზნებისათვის კრიპტოვალუტის ფლობის შემთხვევაში.

გადაფასების მოდელი – (Revaluation model) გამოყენება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, როდესაც არსებობს აქტიური ბაზარი და შესაძლებელი ხდება რეგულარულად კრიპტოვალუტის გადაფასება სამართლიან ღირებულებამდე. თუ კრიპტოვალუტის საბალანსო ღირებულება იზრდება, მაშინ იგი უნდა აისახოს სხვა სრული შემოსავლის ანგარიშზე, ხოლო ღირებულების შემცირების შემთხვევაში – მოგება/ზარალის ანგარიშზე. (ბასს 38:75).

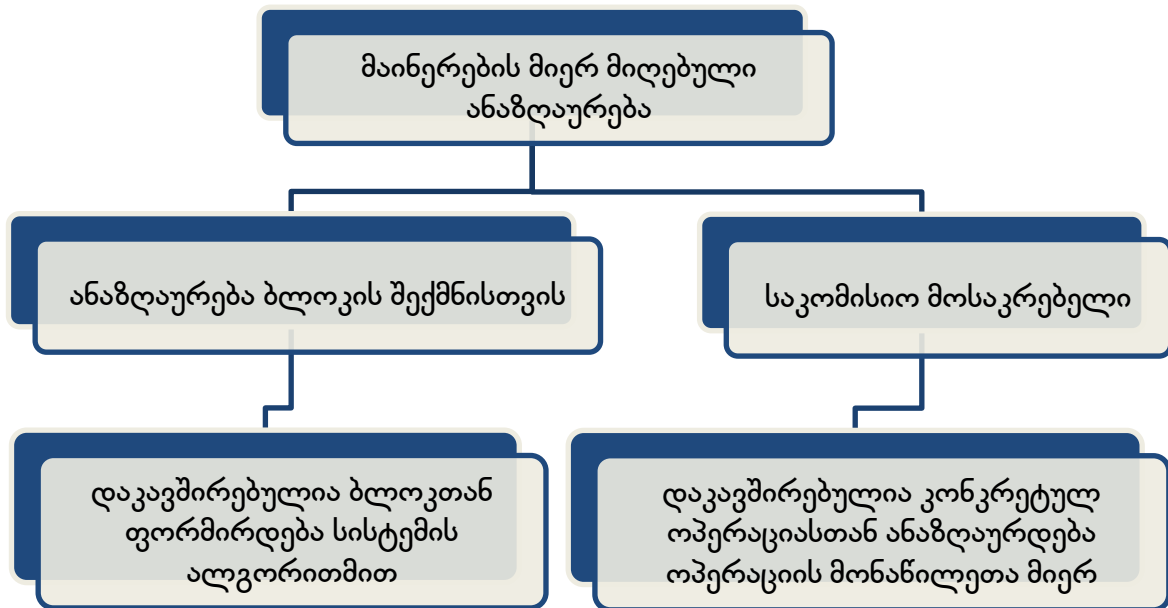
ამრიგად, კაპიტალის ზრდის მიზნით, კრიპტოვალუტის ფლობის შემთხვევაში, ამ მეთოდის გამოყენება უფრო შესაფერისია, ვიდრე თვითღირებულების მოდელის. ამავე დროს აუცილებელი ხდება ინფორმაციის გამჟღავნებაც სამართლიანი ღირებულების აღრიცხვის პოლიტიკის მიმართ.

მაინერებთან კრიპტოვალუტის აღრიცხვა. სავაჭრო მიზნით, კრიპტოვალუტის ფლობის შემთხვევაში, აქტივი უნდა აღრიცხოს მარაგების (ბასს 2.) და არა არამატერიალური აქტივების სახით. ამ დასკვნას ამყარებს ბასს 38, რომელშიც მითითებულია, რომ თუ სხვა სტანდარტი ეხება რომელიმე კონკრეტული ტიპის არამატერია-

ლურ აქტივს, ბასს 38-ის ნაცვლად სანარმო იყენებს იმ სტანდარტს.

მარაგების აღრიცხვა ტრეიდერებისა და „მომპოვებელთა“ აღრიცხვაში განსხვავებულად აისახება. კრიპტოვალუტის „მომპოვებელთა“ კომპანია აქტივს აღრიცხავს უმცირესი თანხით თვითღირებულებასა და ნეტო ღირებულებას შორის. სამართლიანი ღირებულებების ცვლილებები აღიარდება მ/ზ ანგარიშგებაში.

მაინერები იღებენ ორი სახის ანაზღაურებას: ანაზღაურება ბლოკის შექმნისთვის ანუ საემისიო ანაზღაურება (ინგლ. „block reward“) და საკომისიო მოსაკრებელი („transaction fees“) – საკომისიო კონკრეტული ოპერაციის დადასტურებისათვის.

როგორ ავსახოთ საემისიო გასამრჯელო მაინერებთან ბუღალტრულად? ფაქტობრივად, მაინერები მომსახურებას უწევენ ქსელის მონაწილეებს. საემისიო გასამრჯელო წარმოადგენს მათ ანაზღაურებას კომპიუტერული გამოთვლებისათვის, რაც უკავშირდება ახალი ბლოკის შექმნას, ბლოკჩეინის განახლებას.

ამ სახის ანაზღაურების აღრიცხვისათვის შესაძლებელია, გამოყენებულ იქნას ფასს 15: „ამონაგები მომხმარებლებთან გაფორმებული ხელშეკრულებებიდან“, რადგან მაინერს ეზრდება აქტივები, ასევე ეკონომიკური სარგებელი შემოსულობის სახით, რაც შეესაბამება კონცეპტუალური საფუძვლების მიხედვით და ფასს 15-ის მიხედვით, შემოსავლის განმარტებას, თუმცა ამ შემთხვევაში არ არის გაფორმებული ხელშეკრულება და არც მყიდველია. მაინერი იღებს პირობით გასამრჯელოს დაპროგრამებული ალგორითმის საფუძველზე.

მაინერებთან შემოსავლის მიღების ბუღალტრული გატარება:

- დებეტი. არამატერიალური აქტივი;
- კრედიტი. სხვა შემოსავალი.

თუ მაინერები ფლობენ კრიპტოვალუტას გაყიდვისათვის, მაშინ უნდა დადებებდეს მარაგების ანგარიში.

მაინერები იღებენ საკომისიო მოსაკრებელს კონკრეტული ოპერაციის დადასტურებისა და მისი ბლოკში ჩართვისათვის. ეს ანაზღაურება არ გამოითვლება პროგრამული ალგორითმით, მას იხდიან ქსელის მონაწილეები კონკრეტული ოპერაციისათვის. ამ შემთხვევაშიც შეიძლება დავეყრდნოთ ფასს 15-ს და ვალიაროთ ამონაგები ვალდებულების შესრულების მომენტში, ანუ როდესაც მაინერი ადასტურებს ოპერაციას და იღებს საკომისიო ანაზღაურების მიღების უფლებას.

მაინერებმა უნდა გაითვალისწინონ ხარჯები მათი წარმოშობის მიხედვით მ/ზ-ში (კომპიუტერული აღჭურვილობის შეძენა, ელექტროენერჯის ხარჯი).

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ რადგან ჯერ კიდევ პრობლემურ საკითხს წარმოადგენს კრიპტოვალუტის აღრიცხვის და აღიარების საკითხები ფასს-ის მიხედვით, ამიტომ საწარმოს ფინანსური ანგარიშგების შედგენისას ზედმიწევნით თვალსაჩინოდ უნდა დასაბუთდეს არჩეული აღრიცხვის მეთოდის მიზანშეწონილობა და იგი უნდა აისახოს სააღრიცხვო პოლიტიკასა და განმარტებით შენიშვნებში. ფინანსური ანგარიშგების შედგენისას გათვალისწინებულ უნდა იქნას კრიპტოვალუტის გამოყენების მიზნები და ამოცანები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტი 2, „მარაგები“:
<https://saras.gov.ge/ka/ifrs/Pdf/350> (15.07.2021)
2. ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტი 38, „არამატერიალური აქტივები“:
<https://saras.gov.ge/ka/ifrs/Pdf/370> (15.07.2021)
3. ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების ინტერპრეტაციების კომიტეტის რეკომენდაციები:
<https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/ifric-updates/june-2019/#8>

(15.07.2021)

4. ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლები 2010:
<https://saras.gov.ge/ka/ifrs/Pdf/80> (15.07.2021)
5. „ფულადი ნაკადების ანგარიშგება“:
https://saras.gov.ge/Content/files/IAS-BASS/2017/2017_IAS_07.pdf (15.07.2021)